

Togliattis memorandum

Sthlm 1965

Introduktion

Det italienska kommunistpartiet och särskilt dess historiske ledare Palmiro Togliatti (1893-1964) spelade en avgörande roll för framväxten av det som brukar kallas eurokommunism. Togliattis nedan återgivna ”memorandum” (som i Sverige publicerades via det svenska kommunistpartiets försorg) fungerade som en inspirationskälla för denna strömning, som både innebar ett lösgörande från Sovjetunionen och en alltmer reformistiskt präglad politik.

Om Togliatti och det italienska kommunistpartiets utveckling under dessa år, se följande texter:

Pierre Broué: [Det italienska kommunistpartiet, kriget och revolutionen](#) (den revolutionära rörelsen i Italien under åren 1942-45)

Tobias Abse, [Palmiro Togliatti - Stalins lojale tjänare](#)

Tobias Abse, [Palmiro Togliatti och Italienska kommunistpartiet 1956](#)

Harald Hamrin, [Italienska kommunistpartiet](#) (från 1965, författaren är statsvetare och journalist)

[II Manifesto. Teser och analyser av den radikala vänstern i Italien](#) (artiklar från den italienska vänstern som bl a behandlar kommunistpartiets utveckling – texterna från 1970)

Ernest Mandel: [Europas kommunistpartier](#) (mer allmänt om eurokommunismen)

Bilden. Togliatti talar vid det östtyska kommunistpartiets (Tysklands socialistiska enhetsparti) 3:e kongress 1950

Red inledning från Sveriges kommunistiska parti

Den 21 augusti 1964 avled Palmiro Togliatti, det italienska kommunistpartiets ledare sedan 1927. Han åtnjöt ett stort anseende långt utanför Italiens gränser för den grundlighet och klokhets som utmärkte hans publicistiska och övriga politiska verksamhet. Under hans ledning utvecklades partiet till det största kommunistiska partiet i Västeuropa, ett parti vars verksamhet socialistiskt inriktade människor överallt följer med största uppmärksamhet.

Togliattis memorandum skrevs några dagar innan han drabbades av den sjukdom som ledde till döden. Det har översatts till en mängd språk och överallt utlöst övervägande positiva diskussioner om viktiga problem som berör vår tids arbetarrörelse. I vetskap om det stora intresse som finns även i Sverige har vi låtit översätta dokumentet från den av Italiens kommunistiska parti auktoriserade engelska texten.

Sveriges kommunistiska parti

Jalta, i augusti 1964

Brevet från Sovjetunionens kommunistiska parti, med inbjudan till förberedande mötet för den internationella konferensen, anlände till Rom några få dagar före min avresa därifrån. Vi har därför inte haft möjlighet att behandla den på ett sammanträde med hela styrelsen (den politiska kommittén), också beroende på många kamraters frånvaro. Vi kunde endast genomföra en snabb rådplägning mellan en del kamrater i sekretariatet. Brevet kommer att föreläggas partiets centralkommitté, vilken skall samlas i mitten av september. Det står inte desto mindre klart att vi skall delta, och delta aktivt, i det förberedande mötet. Vår betänksamhet och våra reservationer kvarstår emellertid ifråga om den internationella konferensens lämplighet, framför allt därför att det nu är uppenbart att ett icke föraktligt antal partier, förutom det kinesiska partiet, inte kommer att närvara. Under detta förberedande möte kommer vi naturligtvis att få möjlighet att utveckla och motivera våra synpunkter, också därför att de gäller en hel rad problem inom arbetarpartiernas och de kommunistiska partiernas internationella rörelse. Jag skall i korthet beröra dessa problem i detta memorandum, också i syfte att underlätta vidare åsiktsutbyte med er närhelst detta blir möjligt.

Beträffande det bästa sättet att bekämpa de kinesiska ståndpunkterna

Den plan som vi framlagt för en effektiv kamp mot de kinesiska kommunisternas oriktiga politiska linje och mot deras splittringsverksamhet var en annan än den som i praktiken följdes. I huvudsak grundade sig vår plan på följande punkter:

— Att aldrig avbryta polemiken mot kinesernas principiella ståndpunkter och politiska åsikter.

— Att i motsats till kineserna föra polemiken utan förbittrade ordalag och utan generella fördömanden, om konkreta teman, på ett objektivt och övertygande sätt och alltid med en viss respekt för motståndaren.

— Att samtidigt avhålla en rad möten med grupper av partier för grundlig behandling av de uppgifter som förestår oss i dag i de skilda sektorerna av vår rörelse (Västeuropa, Latinamerikas länder, ”tredje världens” länder och deras kontakter med den kommunistiska rörelsen i de kapitalistiska länderna, de folkdemokratiska länderna osv.). Detta arbete borde ha ägt rum med tanke på att sedan 1957 och 1960 har läget i alla dessa sektorer förändrats väsentligt och att det utan en

omsorgsfull kollektiv utarbetning inte är möjligt att komma fram till ett riktigt fastställande av vår rörelses gemensamma uppgifter.

— Först efter dessa förberedelser, som kunde krävt arbete i ett år eller längre, borde frågan ha tagits upp om en internationell konferens som verkligen skulle inneburi en ny etapp i vår rörelse, dess verkliga stärkande på grundval av nya och riktiga linjer. På detta sätt skulle vi också haft bättre möjligheter att isolera de kinesiska kommunisterna, att ställa dem inför en kompakt front, enad inte bara genom bruket av gemensamma generella definitioner av den kinesiska linjen, utan också genom en djupare insikt om hela rörelsens gemensamma uppgifter och de uppgifter vilka konkret förestår var och en av dess sektorer. Vidare skulle man, sedan uppgifterna och vår politiska linje fastställts, sektor för sektor, också ha kunnat avstå från den internationella konferensen, om detta syntes nödvändigt, i syfte att undvika en formell splittring.

En annan linje har följts och jag betraktar inte resultaten såsom särskilt goda. En del (eventuellt många) partier väntade sig att en konferens skulle inkallas inom kort för att uttala en uttrycklig och högtidlig förkastelsedom, giltig för hela rörelsen. Deras förväntningar härom kan också ha desorienterat dem.

Under tiden har kinesernas attacker utvecklats på bred front, liksom deras verksamhet för att upprätta små splittringsgrupper och vinna en del partier för sin ståndpunkt. Deras generalattack har besvarats med en ideologisk och propagandistisk polemik, inte med en utveckling av vår politik förbunden med kampen mot de kinesiska åsikterna. En del har gjorts i den senare riktningen av Sovjetunionen (undertecknandet av Moskva-avtalet om kärnvapenproven, kamrat Chrusjtjovs besök i Egypten, osv.). Emellertid har inte den kommunistiska rörelsen i andra länder lyckats åstadkomma något i samma riktning. För att uttrycka mig tydligare: jag tänker på hur viktigt det skulle ha varit med ett internationellt möte, inkallat av en del kommunistiska partier i väst, med brett deltagande från ”tredje världens” demokratiska länder och deras progressiva rörelser, för att utarbeta en konkret linje för samarbete med och hjälp till dessa rörelser. Det skulle ha varit ett sätt att bekämpa kineserna med dåd, inte bara med ord.

I detta sammanhang tror jag att våra erfarenheter som parti är av intresse. Inom partiet och i dess periferi har vi små grupper av kamrater och sympatisörer vilka lutar åt och försvarar de kinesiska åsikterna. Vi har tvingats kasta ut en del partimedlemmar ur våra led därför att de gjort sig skyldiga till fraktionsverksamhet och disciplinlöshet. I allmänhet bedriver vi emellertid en bred diskussion om alla teser i polemiken med kineserna i grundorganisationerna, på sektionmötena och i stadsgrupperna. Vi har haft den största framgången när vi övergått från diskussionen om allmänna teman (imperialismens och statens karaktär, revolutionens drivkrafter, osv.) till de konkreta frågorna i vår dagliga politik (kamp mot regeringen, kritik av det socialistiska partiet, facklig enhet, strejker osv.). När det gäller dessa teman är kinesernas polemik fullständigt avväpnad och verkningslös.

Härav drar jag slutsatsen att (även om man redan i dag förbereder den internationella konferensen) man inte får avstå från politiska initiativ vilka bidrar till att övervinna de kinesiska ståndpunkterna, att den grund på vilken det är lättast att övervinna dem är bedömningen av dagens konkreta läge och aktiviteten för att lösa de problem vilka uppstår inom vår rörelses enskilda sektorer, i de olika partierna och i rörelsen i allmänhet.

Beträffande perspektiven i nuvarande läge

Det är med en viss pessimism som vi betraktar perspektiven i nuvarande läge internationellt och inom vårt land. Det är sämre än för två eller tre år sedan.

I dagens läge kommer en större fara från Förenta staterna. Detta land genomgår en djup social kris. Raskonflikten mellan de vita och de färgade är bara en sida av denna kris. Mordet på Kennedy har avslöjat hur långt reaktionära grupper angrepp kan gå. Man kan under inga förhållanden utesluta möjligheten av att presidentvalen vinnes av den republikanske kandidaten (Goldwater), som upptar kriget i sitt program och talar som en fascist. Värst är att den offensiv som han leder driver hela den amerikanska politiska fronten allt längre mot höger, stärker dess tendens att genom större internationell aggressivitet söka en utväg ur de inre motsättningarna och grundvalen för en överenskommelse med de reaktionära grupperna i Västeuropa. Detta gör det allmänna läget ganska allvarligt.

I Västeuropa är förhållandena mycket differentierade. Vad som emellertid överväger, som gemensam faktor, är den förtäta monopolistiska koncentrationen för vilken EEC är skådeplats och instrument. Den amerikanska ekonomiska konkurrensen, som blir alltmer intensiv och aggressiv, bidrar till att påskynda koncentrationsprocessen. Därmed stärks de objektiva förutsättningarna för en reaktionär politik inriktad på att tillintetgöra eller begränsa de demokratiska fri- och rättigheterna, att hålla fascistiska regimer vid liv, att skapa autoritära regimer, att förhindra varje framsteg för arbetarklassen och väsentligt sänka dess levnadsstandard. Den gamla Natoorganisationen genomgår en uppenbar och allvarlig kris, särskilt genom de Gaulles politik. Man får emellertid inte göra sig några illusioner. Det finns vissa motsättningar vilka vi kan helt och fullt utnyttja. Men hittills märks hos de ledande grupperna i de kontinentala länderna ingen tendens att på ett autonomt och konsekvent sätt utveckla någon verksamhet för att minska spänningen i de internationella relationerna. Alla dessa grupper verkar således på ett eller annat sätt och i varierande utsträckning på nykolonialismens grund för att förhindra de nya fria afrikanska staternas ekonomiska och politiska framsteg.

Händelserna i Vietnam och händelserna på Cypern visar hur vi, framför allt om förskjutningen av hela läget åt höger skulle fortsätta, plötsligt kan ställas inför mycket allvarliga kriser och faror, i vilka hela den kommunistiska rörelsen och alla arbetarklassens och socialismens krafter i Europa och i hela världen skulle indras.

Enligt vår mening är det detta läge som vi måste rätta oss efter i hela vår hållning till de kinesiska kommunisterna. Alla socialistiska krafterns enhet i gemensamma aktioner, oavsett ideologiska meningsskiljaktigheter, mot de mest reaktionära imperialistiska grupperna, är en absolut nödvändighet. Det är otänkbart att Kina eller de kinesiska kommunisterna skulle uteslutas ur denna enhet. Därför måste vi från och med nu uppträda på ett sådant sätt att inga hinder läggs i vägen — utan att den underlättas — för att nå detta mål. Vi får inte på något sätt avbryta polemiken, men alltid som utgångspunkt påvisa att grundvalen av dagens verklighet är enheten i hela den socialistiska världen och mellan alla kommunistiska och arbetarpartier nödvändig och att den kan förverkligas.

Beträffande mötet med förberedelsekommittén den 15 december kunde man överväga vissa särskilda initiativ. Exempelvis att sända en delegation, sammansatt av representanter från flera partier, som för de kinesiska kamraterna förklarar vår avsikt att förbli enade och samarbeta i kampen mot den gemensamma fienden, som förelägger dem problemet om att söka en konkret form för detta samarbete. Därtill måste man ha för ögonen att om, såsom vi anser nödvändigt, hela vår kamp mot de kinesiska ståndpunkterna måste föras som en kamp för enhet, måste de resolutioner som kan komma att antas anpassas härefter, utelämnas de allmänna negativa omdömena och i stället få ett starkt och övervägande positivt och enhetligt politiskt innehåll.

Om vår rörelses utveckling

Vi har alltid ansett det vara oriktigt att ge en övervägande optimistisk skildring av arbetar-

partiernas och de kommunistiska partiernas rörelse i västländerna. I denna del av världen är vår utveckling och våra krafter, även om vissa framsteg gjorts, än i dag otillräckliga för de uppgifter som de står inför. Med undantag för några partier (i Frankrike, Italien, Spanien, osv.) har vi ännu inte kommit ur det läget att kommunisterna inte lyckats bedriva en verklig och effektiv politisk verksamhet som förbinder dem med de breda arbetarmassorna. De begränsar sig till propagandistiskt arbete och har inte något effektivt inflytande över sitt lands politiska liv. Man måste till varje pris söka komma förbi detta stadium, få kommunisterna att övervinna sin relativa isolering, att spela en aktiv och kontinuerlig roll i den politiska och sociala verkligheten och ta politiska initiativ, att bli en verklig massrörelse.

Även av detta skäl har vi alltid, trots att vi alltid betraktat de kinesiska ståndpunkterna som oriktiga och förödande, hyst starka betänkligheter (vilka kvarstår) beträffande nyttan av en internationell konferens utslutande eller huvudsakligen ägnad avslöjande av och kamp mot dessa ståndpunkter, just därför att vi fruktat (och alltjämt fruktar) att på det viset skulle de kommunistiska partierna i de kapitalistiska länderna drivas i en riktning motsatt den som är nödvändig, det vill säga stänga in sig själva i en intern polemik av rent ideologisk karaktär, fjärran från verkligheten. Faran skulle bli särskilt allvarlig om utvecklingen leder till en uttrycklig brytning inom rörelsen, med bildande av ett internationellt kinesiskt centrum som skulle skapa sin ”sektioner” i alla länder. Alla partier, och särskilt de svagaste, skulle tvingas in ett läge i vilket de måste ägna en stor del av sin verksamhet åt polemiken och kampen mot s. k. sektioner i en ny ”international”. Detta skulle skapa missmod bland massorna och vår rörelses utveckling skulle bli allvarligt lidande. Det är riktigt att redan i dag är kineserna i full gång med sin fraktionsverksamhet i nästan alla länder. Man måste förhindra att kvantiteten av dessa strävanden förvandlas till kvalitet, det vill säga en verklig, allmän och konsoliderad splittring.

Objektivt finns det mycket gynnsamma förutsättningar för vår frammarsch inom arbetarklassen, bland de arbetande massorna och i samhällslivet i allmänhet. Men det är nödvändigt att veta hur dessa förutsättningar skall utnyttjas och att begagna sig av dem. Därför krävs stort politiskt mod av kommunisterna: de måste övervinna varje form av dogmatism, ta itu med att lösa nya problem på ett nytt sätt, använda arbetsmetoder lämpade för en politisk och social miljö stadd i snabb och oavbruten förändring.

Jag skall i största korthet ange några exempel.

Krisen i den borgerliga ekonomiska världen är mycket djup. Inom den statsmonopolistiska kapitalismens system framträder nya problem som de härskande klasserna inte längre lyckas lösa med traditionella metoder. Framför allt står i dag i de största länderna frågan om en centralisering av den ekonomiska ledningen, vilken man söker genomföra genom planering ovanifrån, i de stora monopolens intresse och genom statligt ingripande. Denna fråga står på dagordningen i hela västern och det talas redan om en internationell planering på vilken EEC:s ledande organ arbetar. Det är klart att arbetarrörelsen och den demokratiska rörelsen inte kan förhålla sig likgiltiga till denna fråga. De måste också kämpa på denna terräng. Detta kräver utveckling och samordning av arbetarnas omedelbara krav och av förslagen till ekonomiska strukturreformer (nationalisering, jordreform, osv.) inom en allmän plan för ekonomisk utveckling vilken ställs emot den kapitalistiska planeringen. Naturligtvis kommer detta ännu inte att vara en socialistisk planering, eftersom förutsättningarna för en sådan saknas, men det är en ny form och ett nytt kampmedel för att gå fram mot socialismen. Möjligheten till en fredlig väg för denna frammarsch är i dag nära förbunden med det sätt varpå problemet ställs och löses. Ett politiskt initiativ i denna riktning kan hjälpa oss att vinna ett nytt, omfattande inflytande över alla befolkningsskikt som ännu inte vunnits för socialismen men söker en ny väg.

Inom denna ram måste kampen för demokrati få ett annat innehåll än vad den hittills haft. Den måste bli mera konkret, närmare förbunden med det ekonomiska och sociala livets verklighet. I praktiken är den kapitalistiska planeringen alltid förbunden med antidemokratiska och autoritära tendenser som det är nödvändigt att bemöta genom att anta en demokratisk metod, även i ledningen av det ekonomiska livet.

Allteftersom strävandena att genomföra en kapitalistisk planering mognar fram försvåras de fackliga organisationernas ställning. En väsentlig del av planeringen gäller i själva verket den s. k. inkomstpolitiken, vilken innefattar en rad åtgärder för att förhindra lönekampens fria utveckling genom ett system av kontroll av lönenivån ovanifrån och förbud för lönehöjningar över en viss gräns. Det är en politik som är dömd att misslyckas (Hollands exempel är intressant), men den kommer att misslyckas endast om de fackliga organisationerna förstår att uppträda beslutsamt och riktigt, om de förbinder också sina omedelbara krav med kraven på ekonomiska reformer och en plan för ekonomisk utveckling som motsvarar arbetarnas och mellanskiktens intressen.

Under nuvarande förhållanden kan den fackliga kampen emellertid inte längre föras isolerat i varje land. Den måste utvecklas på internationell grundval, med gemensamma krav och aktioner. Här ligger en av de allvarligaste bristerna i vår rörelse. Vår internationella fackliga rörelse (Fackliga världsfederationen) bedriver endast en allmän propaganda. Hittills har den inte tagit några verkliga initiativ för enhetlig aktion mot de stora monopolens politik. Hittills har det saknats initiativ från vår sida i förhållandet till de andra internationella fackliga organisationerna. Detta är ett allvarligt fel eftersom det i dessa organisationer redan finns folk som kritiserar och försöker att gå emot de stora monopolens förslag och politik.

Men det finns dessutom många andra områden på vilka vi kan och måste uppträda med större mod och undanröja föråldrade formler vilka inte längre motsvarar dagens verklighet.

I den organiserade katolska världen och bland de katolska massorna inträdde en klar vänsterförskjutning under påven Johannes tid. Sedan dess har det i centrum inträtt en tillbakavängning åt höger. I basen består emellertid alljämt möjligheterna och trycket för en vänsterorientering som vi måste förstå och understödja. I det syftet är den gamla ateistiska propagandan värdelös. Själva frågan om den religiösa övertygelsen, dess innehåll och rötter bland massorna, om hur den skall övervinnas, måste ställas på ett annat sätt än tidigare om vi vill nå de katolska massorna och bli förstådda av dem. Annars kan ”den utsträckta handen” mot katolikerna uppfattas som ren opportunistisk och nästan som hyckleri.

Också inom kulturens värld (litteratur, konst, vetenskaplig forskning, osv.) står dörrarna i dag öppna för kommunistiskt framträngande. I den kapitalistiska världen har det i själva verket skapats förhållanden vilka tenderar till att förinta det intellektuella livets frihet. Vi måste bli förkämparna för det intellektuella livets frihet, för fritt konstnärligt skapande och vetenskapliga framsteg. Detta förutsätter att vi inte på ett abstrakt sätt ställer våra uppfattningar mot riktningar och strömningar av annat slag, utan i stället tar upp diskussionen med dessa riktningar och därmed bemödar oss om att fördjupa debatten i kulturfrågorna såsom de ställts i dag. Inte alla de som på kulturens, filosofins, de historiska vetenskapernas och samhällsvetenskapernas skilda fält i dag står oss fjärran är våra fiender eller vår fiendes agenter. Det är ömsesidig förståelse uppnådd genom ständig diskussion, som ger oss auktoritet och prestige och samtidigt gör det möjligt för oss att avslöja de verkliga fienderna, de falska profeterna, charlatanerna på konstens område och så vidare. På detta område kunde vi få stor hjälp, som inte alltid har kommit, från de länder där vi redan leder hela samhällslivet.

För att fatta mig kort skall jag inte beröra många andra ämnen som kunde tas upp.

Vid utarbetandet av vår politik utgår vi i det stora hela från tjugonde kongressens linjer och vi förblir även i fortsättningen övertygade om att man måste utgå från dem. Men även dessa linjer måste i dag fördjupas och utvecklas. Vi måste exempelvis ägna frågan om möjligheten av en fredlig väg till socialismen ett djupare studium. Detta tvingar oss att göra klart vad vi avser med demokrati i en borgerlig stat, hur frihetens och de demokratiska institutionernas gränser kan utvidgas och vilka som är de mest effektiva formerna för de arbetande massornas och arbetarnas deltagande i det ekonomiska och politiska livet. Därmed ställs frågan om möjligheten att erövra maktpositioner för arbetarklassen i en stat som inte har förändrat sin karaktär av borgerlig stat och om därför kampen för en progressiv omvandling, inifrån, av dess karaktär är möjlig. I de länder där den kommunistiska rörelsen växer sig stark, som hos oss (och i Frankrike), är det en grundfråga som i dag ställes i den politiska kampen. Detta leder naturligtvis till en skärpning av denna kamp och därav beror de vidare perspektiven.

Utän tvivel kan en internationell konferens bidra till en bättre lösning av dessa problem, men i huvudsak tillkommer det de enskilda kommunistiska partierna att tränga djupare i dem och lösa dem. Man kan till och med befara att antagandet av stela, allmänna formler kan bli ett hinder i detta arbete. Det är min åsikt att i linje med den nuvarande historiska utvecklingen och dess allmänna perspektiv (socialismens frammarsch och seger i hela världen) kommer de konkreta formerna och förutsättningarna för socialismens frammarsch och seger idag och i den närmaste framtiden att bli mycket olika de förutvarande. Samtidigt är skillnaderna mellan det ena och det andra landet betydande. Det är därför som varje parti måste kunna handla på ett autonomt sätt. Partiernas autonomi, som vi avgjort är anhängare av, utgör inte bara en inre nödvändighet för vår rörelse utan också en väsentlig förutsättning för vår utveckling under nuvarande förhållanden. Därför skulle vi motsätta oss varje förslag att ännu en gång upprätta en centraliserad internationell organisation. Vi är beslutsamma anhängare av vår rörelses och av den internationella arbetarrörelsens enhet, men denna enhet måste förverkligas i själva mångfalden av våra konkreta politiska ståndpunkter, vilka överensstämmer med läget och utvecklingsnivån i varje land. Det finns naturligtvis risk för att partierna isoleras från varandra och därmed för en viss förvirring. Denna fara måste bekämpas och av det skälet tror vi att följande metoder borde antas: relativt täta kontakter och utbyten av erfarenheter mellan partierna på bred basis, inkallande av gemensamma möten med vissa grupper av partier för att studera gemensamma problem, internationella studiemöten för allmänna problem i ekonomin, filosofin, historien osv.

Dessutom är vi för offentliga diskussioner i frågor av gemensamt intresse mellan enskilda partier, för att intressera den allmänna opinionen: detta förutsätter naturligtvis att debatten förs på ett korrekt sätt, med ömsesidig respekt och objektiva argument, inte med den vulgaritet och häftighet som albanerna och kineserna lagt i dagen.

Förbindelserna med rörelserna i de koloniala och f. d. koloniala länderna

Vi tillmäter en avgörande betydelse för vår rörelses utveckling åt upprättande av breda förbindelser för ömsesidig förståelse och samarbete mellan de kommunistiska partierna i de kapitalistiska länderna och befrielseströrelserna i de koloniala och f. d. koloniala länderna. Dessa förbindelser bör emellertid upprättas inte bara med de kommunistiska partierna i dessa länder utan med alla krafter som kämpar för oberoende och mot imperialismen och dessutom, så långt som det är möjligt, med regeringskretsar i de nyligen befriade länder som har en progressiv regering. Målet måste vara att komma fram till utarbetandet av ett gemensamt konkret program mot imperialismen och kolonialismen. Parallellt måste vi grundligare studera frågan om de tidigare koloniala ländernas utvecklingsvägar, vad socialismens mål innebär för dem, osv. Det gäller här nya teman som hittills inte upptagits till behandling. Därför skulle vi, såsom jag redan framhållit, med glädje

ha hälsat en internationell konferens helt ägnad dessa problem. Under alla förhållanden måste vi ägna dem en växande uppmärksamhet i hela vårt arbete.

Den socialistiska världens problem

Jag tror att man utan risk för misstag kan hävda att kinesernas och albanernas tygellösa och skamliga kampanj mot Sovjetunionen, mot SUKP, dess ledare och särskilt kamrat Chrusjtjov, inte haft några anmärkningsvärda resultat bland massorna, trots att den grundligt utnyttjats av den borgerliga propagandan. Sovjetunionens auktoritet och prestige bland massorna förblir överväldigande. De grövsta kinesiska lögnerna (att Sovjetunionen håller på att förborgerligas, osv.) har inte vunnit något gehör. Å andra sidan råder det en viss förvåning ifråga om återkallandet av de sovjetiska teknikerna från Kina.

Vad som bekymrar massorna, liksom (åtminstone i vårt land) ett inte ringa antal kommunister är själva det faktum att en sådan akut sammanstötning kunnat äga rum mellan två länder som blivit socialistiska genom seger för två stora revolutioner. Detta faktum ställer socialismens själva principer till diskussion och vi måste göra stora ansträngningar för att förklara vilka de historiska och politiska förutsättningarna varit för de partier och personligheter vilka bidragit till att skapa den nuvarande motsättningen och konflikten. Man bör tillägga att det i Italien finns stora områden bebodda av fattiga bönder bland vilka den kinesiska revolutionen blev ganska populär som en bonderevolution. Detta tvingar partiet att diskutera de kinesiska ståndpunkterna, att kritisera och tillbakavisa dem, även på offentliga möten. Däremot ägnar ingen någon uppmärksamhet åt albanerna, trots att vi i Södern har en del etniska grupper vars språk är albanska.

Förutom konflikten med kineserna finns det emellertid andra problem i den socialistiska världen som vi begär att man uppmärksammar.

Det är inte riktigt att tala om de socialistiska länderna (däribland Sovjetunionen) som om allting var välbeställt i dem. Det är exempelvis det misstag som gjorts i det avsnitt i 1960 års deklaration som handlar om dessa länder. I själva verket uppstår ständigt i alla de socialistiska länderna svårigheter, motsättningar och nya problem vilka måste skildras i enlighet med verkligheten. Det sämsta är att ge intryck av att allting alltid går bra, medan vi sedan plötsligt ställs inför nödvändigheten av att tala om svåra situationer och förklara dem. Det är inte bara en fråga om enskilda händelser. Det gäller hela problematiken om den socialistiska ekonomiska strukturen och politiken som i väst blivit känd på ett alltför summariskt och ofta också på ett primitivt sätt. Kunskaperna är bristfälliga beträffande olikheterna i läget i de enskilda länderna, de olika planeringsmetoderna och deras progressiva omvandling, de antagna metoderna och svårigheterna i den ekonomiska integrationen mellan de olika länderna, osv. En del situationer förefaller svåra att förstå. I många fall har man intrycket att det råder skilda meningar bland de ledande grupperna men man förstår inte om det verkligen förhåller sig så och vilka meningsskiljaktigheterna är. Kanske det i vissa fall kunde vara till nytta om också de socialistiska länderna förde öppna diskussioner om aktuella problem, i vilka ledarna också deltog. Med visshet skulle detta bidra till att öka den socialistiska regimens egen auktoritet och prestige.

Det finns ingen anledning att dölja att kritiken mot Stalin efterlämnat ganska djupa sår. Det allvarligaste är en viss skepticism, med vilken också en del av dem som står oss nära upptar rapporterna om nya ekonomiska och politiska framgångar. Dessutom måste frågan om Stalin-kultens uppkomst och om hur denna blev möjlig i allmänhet betraktas såsom olöst. Man har inte helt godtagit att detta förklaras uteslutande med Stalins allvarliga personliga brister. Man försöker finna vilka politiska misstag som bidragit till att ge uppkomst åt kulten. Denna debatt pågår bland historiker och partiets kvalificerade kadrer. Vi avråder inte från den, eftersom den kan bidra till ett

djupare medvetande om revolutionens historia och dess svårigheter. Men vi tillråder försiktighet när det gäller att dra slutsatser och beaktande av publikationer och forskning i Sovjetunionen.

Det problem som kräver största uppmärksamheten, som berör såväl Sovjetunionen som de andra socialistiska länderna, är emellertid i dag särskilt det som gäller hur man skall övervinna den regim av begränsning och undertryckande av demokratiska och personliga friheter, vilken infördes av Stalin. Alla socialistiska länder företer inte samma bild. Men det allmänna intrycket är senfärdighet och motstånd när det gäller att återvända till de leninska normerna, vilka inom och utom partiet tryggade en vidsträckt åsiktsfrihet och debattfrihet i fråga om kulturen, konsten och även om politiken. Vi har svårt att för oss själva förklara denna senfärdighet och detta motstånd, särskilt under nuvarande förhållanden, då det inte längre finns någon kapitalistisk omringning och det ekonomiska uppbygget vunnit väldiga framgångar. Vi utgår alltid från idén att socialismen är den regim i vilken det råder den största friheten för arbetarna, att de verkligen deltar på ett organiserat sätt i ledningen av hela samhällslivet. Därför välkomnar vi alla principiella ställningstaganden och alla fakta som visar att detta är verkligheten i alla socialistiska länder och inte bara i Sovjetunionen. Händelser som ibland visar oss motsatsen tillfogar däremot hela rörelsen skada.

Ett faktum som bekymrar oss och som vi inte kan helt förklara är uttrycken för en centrifugal tendens bland de socialistiska länderna. Häri ligger en uppenbar och allvarlig fara, som de sovjetiska kamraterna borde intressera sig för. Utan tvivel förekommer ett återupplivande av nationalismen. Vi vet emellertid att nationalkänslan förblir en permanent faktor inom arbetarklassen och den socialistiska rörelsen under en lång period, också efter erövringen av makten. Ekonomiska framgångar förjagar den inte, utan när den. Även i det socialistiska lägret måste man kanske (jag understryker detta "kanske", eftersom många konkreta fakta är okända för oss) vara på sin vakt mot en framtvungad yttre konformism och tänka på att den enhet som man vill upprätta och bevara ligger i de enskilda ländernas olikheter och fullständiga autonomi.

Sammanfattningsvis anser vi att även beträffande de socialistiska länderna måste man ha modet att i kritisk anda möta många situationer och många problem om man önskar skapa grundvalen för ett bättre samförstånd och en starkare enhet i hela vår rörelse.

Om det italienska läget

Jag borde tillägga åtskilligt för att ge exakta informationer om läget i vårt land. Men dessa anteckningar har redan blivit alltför utförliga och jag ber om ursäkt härför. Det är bättre att behandla de rent italienska frågorna genom muntliga förklaringar och informationer.

(*Rinascita* den 5 september 1964)